
RAPPORT

Kulturminnedokumentasjon

Ytrebygda, gnr. 119 bnr. 4 m.fl. Råtræet.

OPPDRAKSGIVER

Råtræet AS/ LAB Eiendom

EMNE

Kulturminnedokumentasjon

DATO / REVISJON: 14. oktober 2024 / 01

DOKUMENTKODE: 10219603-PLAN-RAP-01

Denne rapporten er utarbeidet av Multiconsult i egen regi eller på oppdrag fra kunde. Kundens rettigheter til rapporten er regulert i oppdragsavtalen. Hvis kunden i samsvar med oppdragsavtalen gir tredjepart tilgang til rapporten, har ikke tredjepart andre eller større rettigheter enn det han kan utlede fra kunden. Multiconsult har intet ansvar dersom rapporten eller deler av denne brukes til andre formål, på annen måte eller av andre enn det Multiconsult skriftlig har avtalt eller samtykket til. Deler av rapportens innhold er i tillegg beskyttet av opphavsrett. Kopiering, distribusjon, endring, bearbeidelse eller annen bruk av rapporten kan ikke skje uten avtale med Multiconsult eller eventuell annen opphavsrettshaver.

RAPPORT

OPPDRAG	Råtræet	DOKUMENTKODE	10219603-PLAN-RAP-01
EMNE	Kulturminnedokumentasjon	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPPDRAGSGIVER	Råtræet AS/ LAB Eiendom	OPPDRAGSLEDER	Torunn Åsheim
KONTAKTPERSON	LAB: Nicolay Nicolaysen Multiconsult: Torunn Åsheim	UTARBEIDET AV	Heidi Joki Torunn Åsheim
KOORDINATER		ANSVARLIG ENHET	Multiconsult Norge AS
GNR./BNR./SNR.	119/4 M.FL.		

Figur 1 - Flyfoto av Råtræet. Kilde: 1881.no

REV.	DATO	BESKRIVELSE	UTARBEIDET AV	KONTROLLERT AV	GODKJENT AV
01	14.10.2024	Kulturminnedokumentasjon Råtræet	BEPT	TOAA	TOAA
00	20.08.2024	Kulturminnedokumentasjon Råtræet	HJ	CRN	TOAA

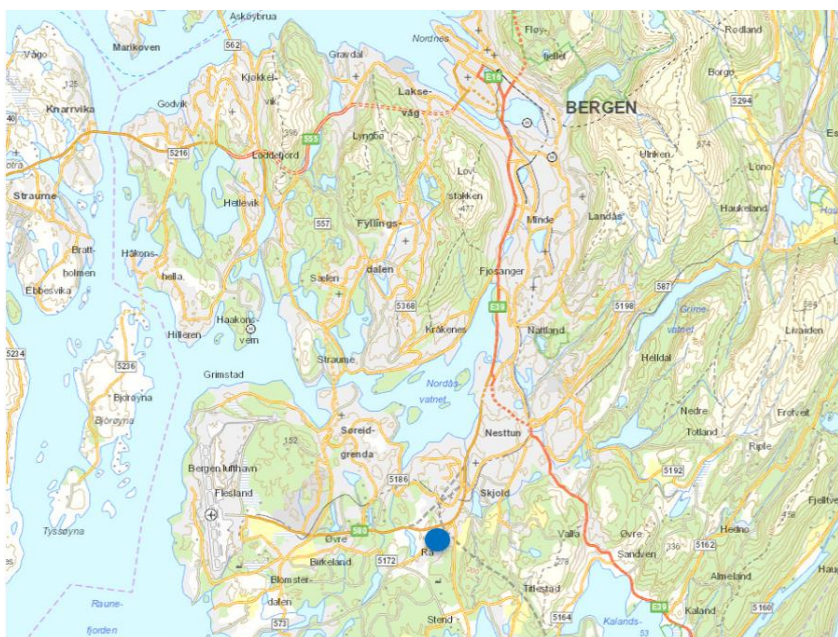
INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Innledning	5
2	Områdets historie.....	8
3	Ferdselsårer	12
4	Bygningsmiljø	14
5	Bygninger innenfor planområdet	15
	5.1 Våningshus, løe og uthus, Råtræet 12, gnr. 119 bnr. 991 og 4.	15
	5.2 Råtræet 6, gnr. 119 bnr. 992.....	18
	5.3 Idrettsbygninger, Grimseidvegen, gnr. 119, bnr. 35.	18
6	Avslutning.....	19
7	Kilder	20

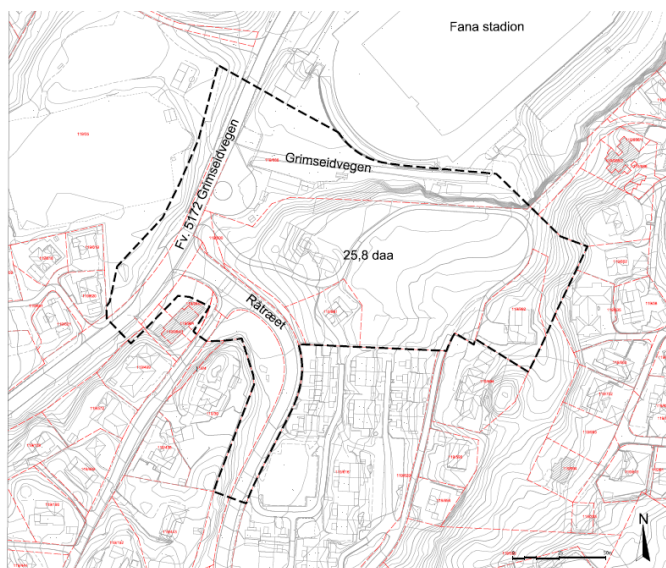
1 Innledning

I forbindelse med reguleringsplanarbeid for Ytrebygda, gnr. 119 bnr. 4 m.fl., Råtræet (saksnr. 202021514) er det krav om utarbeidelse av en kulturminnedokumentasjon. Kulturminnedokumentasjonen er utført av arkeolog i Multiconsult Norge AS, og er basert på kildene bergenskart, Riksantikvarens fornminnedatabase Askeladden, SEFRAK-registeret, skriftlige kilder, Bergen kommunes byggesaksarkiv og befaring i området. Alle bilder er tatt ved befaring av området om ikke annet er oppgitt.

Planområdet er lokalisert sør for Fana stadion, rundt 1 km sørvest for Lagunen storsenter og ca. 13 km fra Bergen Sentrum. Terrenget er flatt langs Grimseidvegen i vest og tomten skrå opp mot øst.

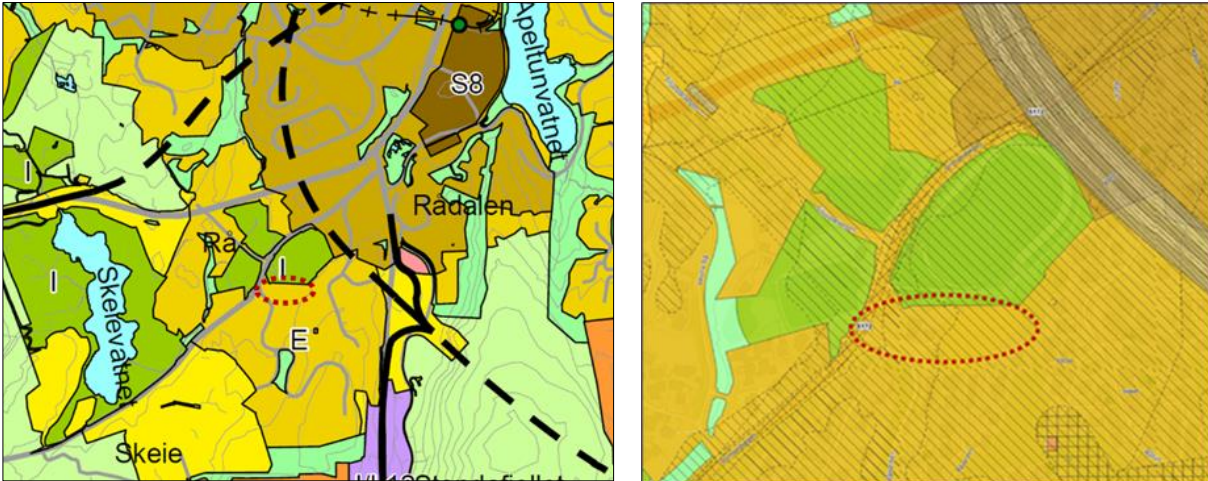
Figur 2 - Oversiktskart. Planområdet er markert med blått punkt

Figur 3 - Plangrense ved varsling om oppstart av planarbeid

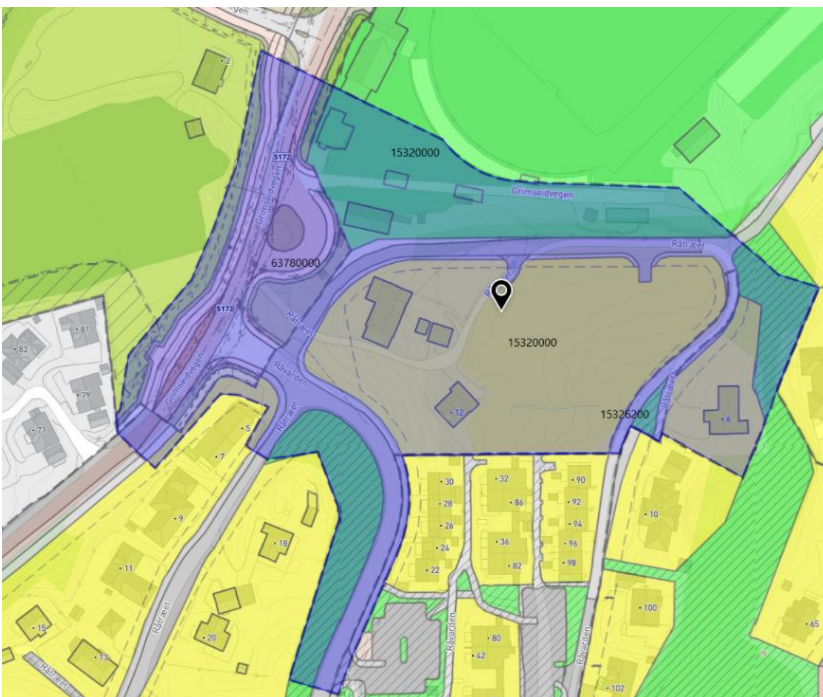
Planområdet ligger innenfor ytre for tettingszone (sone 3) i gjeldende kommuneplan, KPA 2018. En mindre del av planområdet er avsatt til idrettsanlegg og veganlegg. Fv. 5172 Grimseidvegen er avsatt til hensynssone for bevaring av kulturmiljø - historiske veifar (H570_4).

Figur 4 Utsnitt fra KPA2018 som viser planområdets plassering (rød ring) i ytre for tettingszone

Planområdet er regulert til bolig, veg og friområde/grønnstruktur i en eldre reguleringsplan for Råvarden, gnr. 119 bnr. 10 mfl., plan-ID 15320000. En mindre del av planområdet, som gjelder eksisterende veg i øst, dekkes av reguleringsplan for Råvarden, del av felt B22, plan-ID 15326200. Vestlig del av planområdet dekkes av detaljreguleringsplan for Rå, del av Fana stadion, plan-ID 63780000. Berørt areal er regulert til veganlegg i Grimseidvegen med fortau, sykkelveg, kollektivholdeplass og avkjørsler til Fana stadion og til Råvarden.

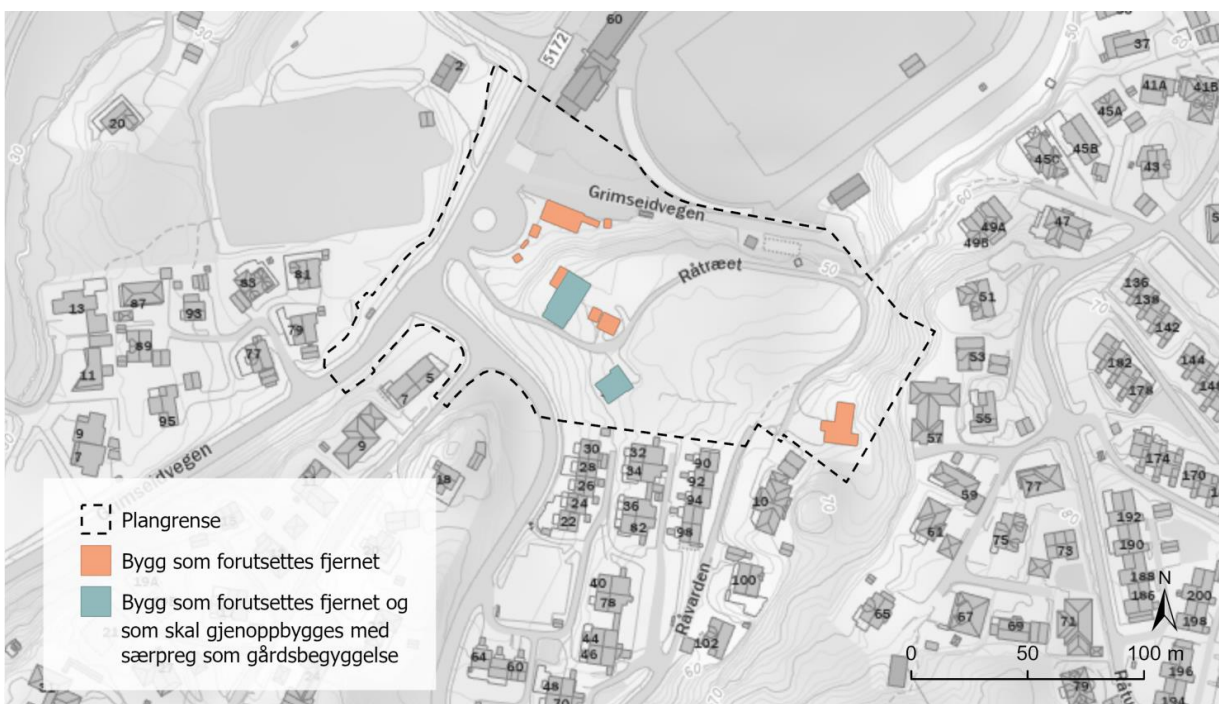
Figur 5 - Oversikt eksisterende reguleringsformål i berørte planer som er betegnet med plannummer. Planområdet som ble varslet ved oppstart av planarbeid er vist med blå flate. Kilde: Kommunekart.com

Formålet med planarbeidet er å utvikle boliger med tilhørende uteoppholdsareal, samt for forretning (dagligvarehandel). Veisystemet med snusløyfe for bus planlegges også endret.

Figur 6 – Illustrasjon av planlagt bebyggelse (ikke vedtatt, datert 11.09.2024). Nye bolighus i brunfarger, nytt bolighus der våningshuset var, i hvitt med rødt tak, ombygget låve i rødt, butikken i forgrunnen i grått og nytt klubbhus nærmest Fana stadion i en gulfarge. Kilde: LINK Arkitektur

En realisering av planen vil innebære å rive eksisterende våningshus, en driftsbygning/løe og to mindre uthus, samt klubbhuset til løpeklubben og noen tekniske bygg langs veiene. Løen skal bygges opp igjen med samme form og størrelse og materialer skal gjenbrukes i så stor grad som mulig.

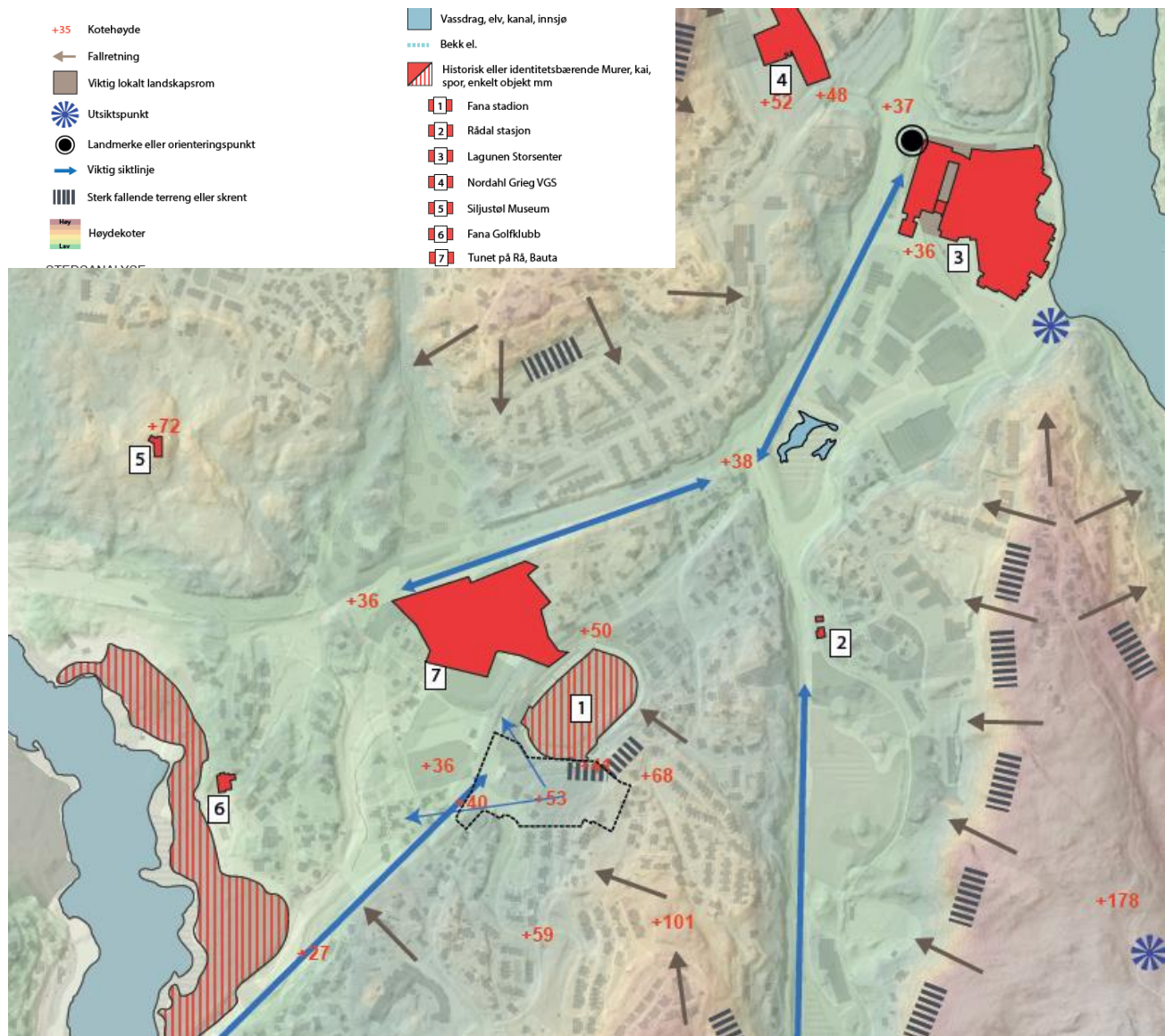

Figur 7 Oversikt over bygg som er planlagt å fjerne eller gjenoppbygge i planområdet (ikke vedtatt, datert 27.09.2024)

2 Områdets historie

Planområdet tilhører gården Rå, gnr. 119. Navnet Rå kommer trolig av norrønt *rá*, grenseskjell, som man mener refererer til grensen mellom Skjold og Sotra skipreider. Gården tilhørte fra middelalderen prestegodset ved Fana kirke, og var 1659–1775 enkesete for presteenker. Staten solgte gården til brukerne 1850–80.

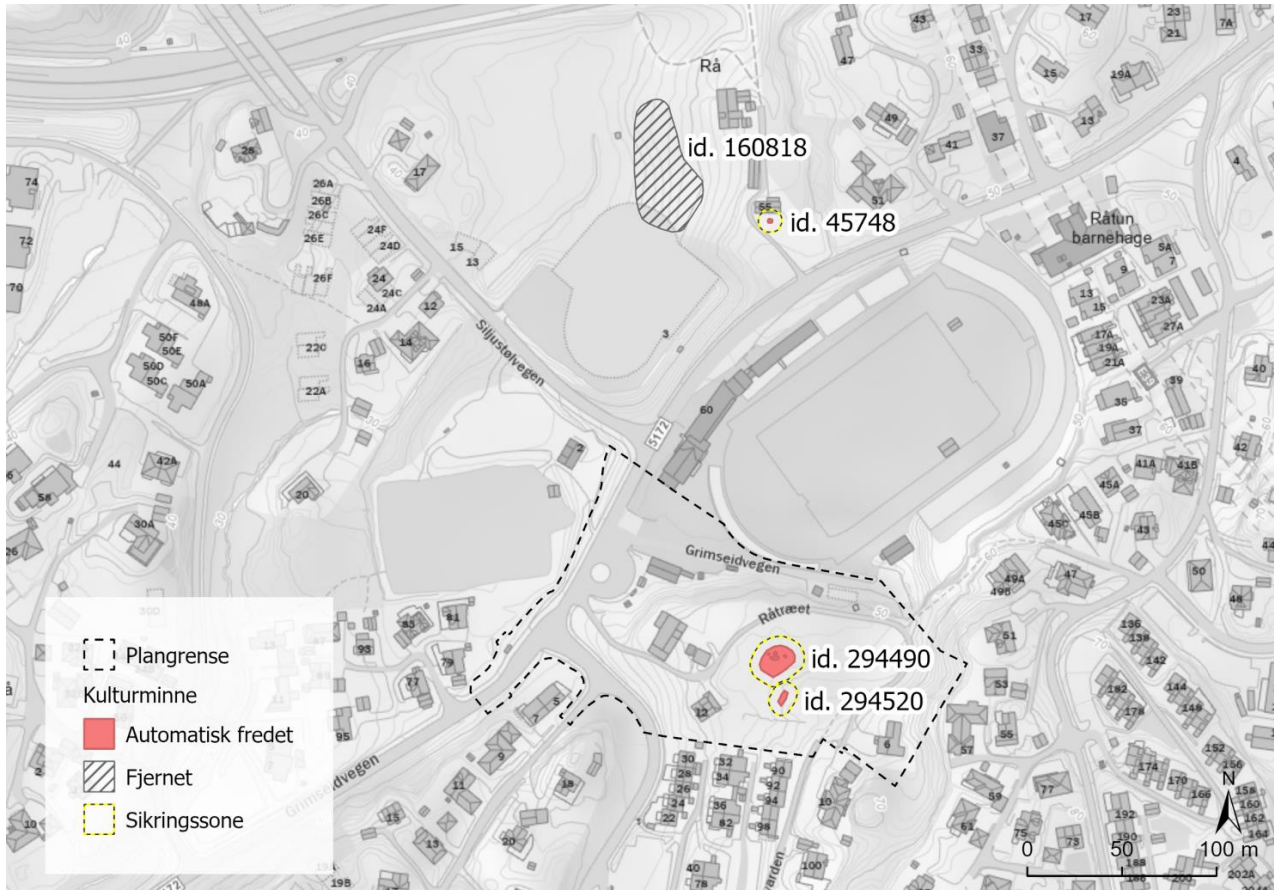

Figur 8 - Utklipp landskap- og historiekart i stedsanalyse. Kilde: LINK Arkitektur

Fornminne

Vestland fylkeskommune gjennomførte arkeologisk registrering i planområdet i september 2022. Den arkeologiske registreringen resulterte i funn av to automatisk fredede kulturminner i planområdet. Det ble påvist en dyrkningsflate fra overgangen mellom yngre steinalder og bronsealder og en kokegroplokalitet fra romertid. Begge kulturminnene er automatisk fredet og har id. 294490 og 294520 i Riksantikvaren sin kulturminnedatabase Askeladden.

Figur 9 - Plassering av kulturminner innenfor og nord for planområdet (ikke vedtatt, datert 27.09.2024)

Fornminner utenfor planområdet

Tidligere er det på registrert en lokalitet med spor etter dyrkning på jorden ca 120 meter nord for planområdet, Askeladden id. 160818. Lokaliteten har lang brukstid og har dateringer fra yngre steinalder, jernalder og middelalder. Like øst for denne står det en bautastein fra jernalderen, Askeladden id. 45748.

Fana bygdebok:

I Fana bygdebok står det at gnr. 119 Rå ble delt i to halvdelar i 1751. Bruk 4 ble etablert i 1880 da det gamle bruket ble delt opp.

Figur 10 - Historisk kart 1856-60. Varslet planområdet vist med blått omriss

Figur 11 - Ortofoto 1951. Varslet planområdet vist med blått omriss

Figur 12 – Kulturmiljøkart, vist med planområdet (ikke vedtatt, datert 27.09.2024). Kilde: Bergenskart.no

På kartet over, figur 12, er planområdet markert med lilla stiplet linje. Utklippet viser plassering av vernede bygg med gul og rød trekant nordøst for planområdet. Utklippene med rød ring viser historiske gårdstun med ortofotoet fra 1951.

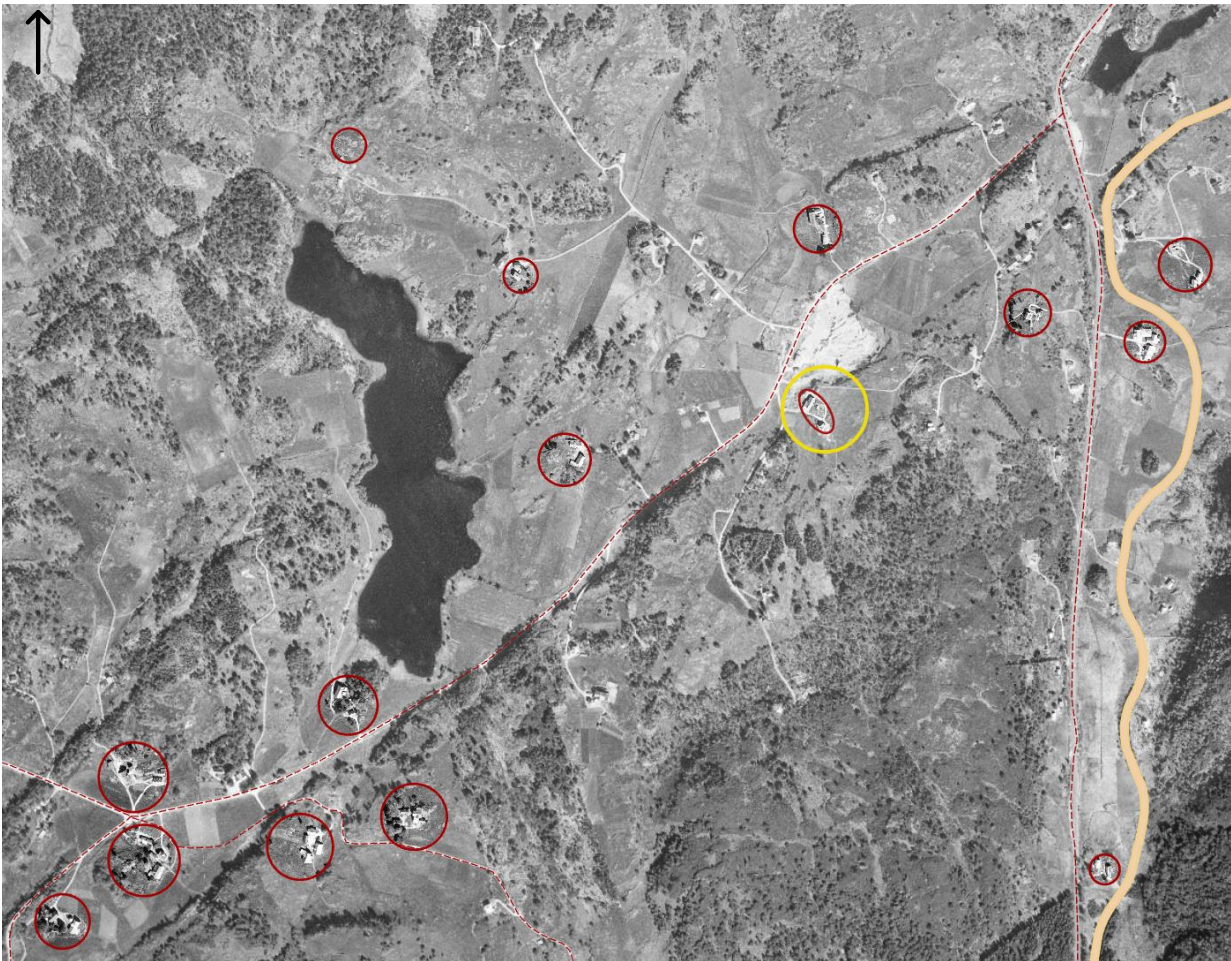
Røde stiplede linjer viser historiske ferdselsårer. Rådal-Lønningen vest i kartutsnittet og Rådal-Fana i øst. Grønn linje viser den historiske jernbanetraseen, Osbanen, som gikk mellom Nesttun og Os fra 1894 til 1935. Nå brukes traséen som gang- og sykkelvei. Ferdselsårer beskrives nærmere i kapittel 3.

3 Ferdseksårer

Fv. 5172 Grimseidvegen er et eldre veifar, og er avsatt til hensynssone for bevaring kulturmiljø - historiske veifar (H570_4) i KPA 2018. Det samme gjelder Fv. 546 Fanavegen som går øst for planområdet.

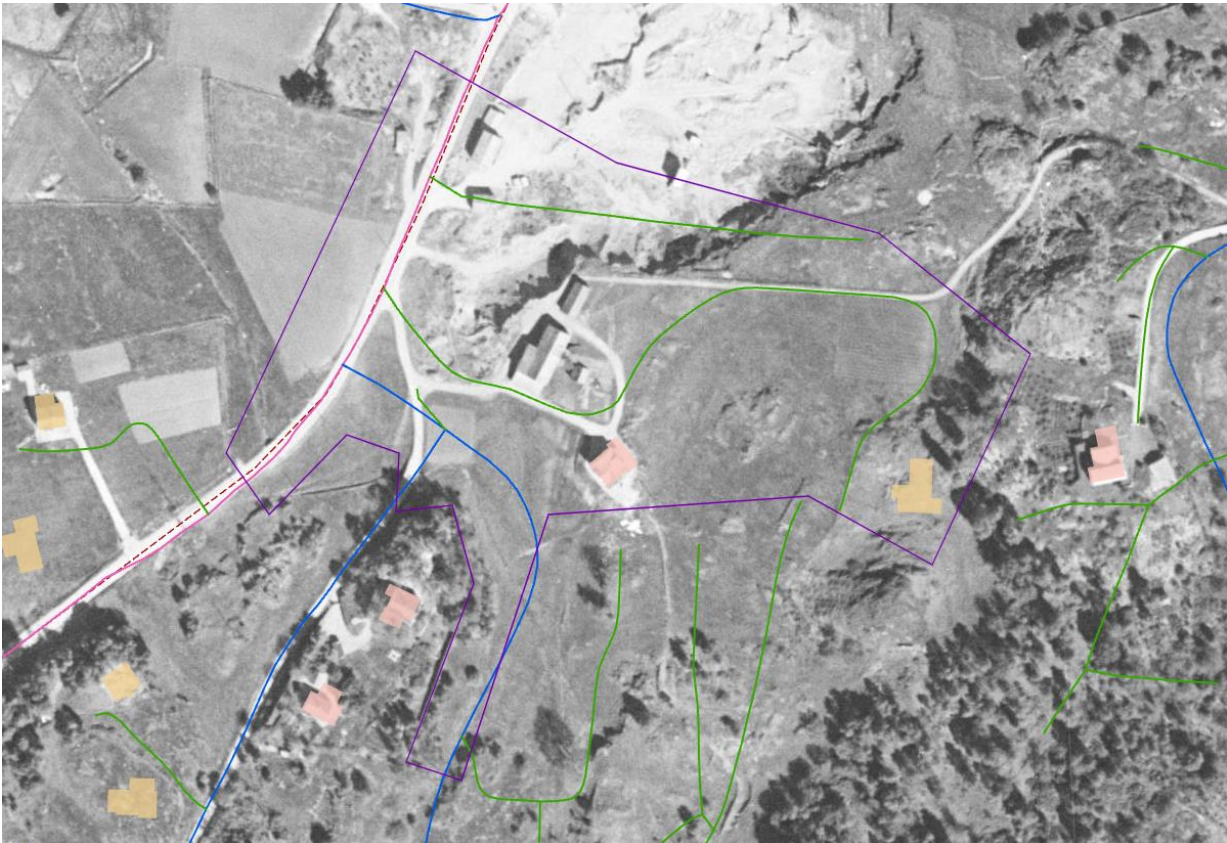
Utklipet under, figur 13, viser ortofoto fra 1951. Råtræet er markert med gul ring og ligger øst for Skeievatnet. Rød ring merker gårdsbruk som fortsatt har gårdsbruk i de fleste tilfeller. Noen steder er gårdene revet eller bygd om. Rød stiplet linje viser ferdseksårene mellom brukene. Oransje linje viser traséen til Osbanen øst for Råtræet.

Figur 13 - Kulturmiljøkart av historisk ferdsel. Kilde: Bergenskart.no

Ortofoto i figur 14, viser at tilkomstvegen til tunet fra Grimseidvegen er flyttet mot nord i nyere tid. Ved utbygging av boligfelt i sørøst ble krysset ved Grimseidvegen/Råvarden etablert og deler av Råtræet tilkoblet dette krysset.

Utklippet under, figur 14, viser hvordan dagens veisystem går i forhold til historisk situasjon. Rosa linje viser fv. 5172 Grimseidvegen. Blå linje viser kommunal vei i Råvarden og Råtræet i sør. Grønne linjer viser private veier ved Råvarden og i planområdet.

Figur 14 - Nye ferdseisårer på kart fra 1951. Varslet planområdet vist med lilla omriss. Kilde: Bergenskart.no

4 Bygningstiljø

Figur 15 - Ortofoto grunnkart. Planområdet (ikke vedtatt, datert 27.09.2024) vist med blå omriss.

Bebyggelsen sør for planområdet består av rekkehus, samt en- og tomannsboliger. To av de nærmeste eneboligene i sørvest er fra slutten av 1920-tallet, mens de resterende en- og tomannsboligene i dette området fordeler seg over tiårene fra 1950-tallet og fremover. Rekkehusene og eneboligene sør for planområdet er bygget tidlig på 2000-tallet. Boligstrøket på Råtun, øst for planområdet som ligger på en høyde lenger opp i terrenget, er også bygd tidlig på 2000-tallet. Mot nord er det en bratt skråning ned fra planområdet som ble sprengt ut på 1950-tallet. Fana stadion sto ferdig på dette planerte området i 1969. Stadionet ble rustet opp i 2010 og fikk da blant annet ny tribune i sør. Vest for planområdet ligger en grusbane og parkeringsplasser, samt en hall som er under bygging, som også tilhører idrettsanlegget. Området nordvest for planområdet er for det meste eneboliger, men det er bevart et ubebygget jordbruksareal på vestsiden av gårdstunet på hovedbruket Rå.

5 Bygninger innenfor planområdet

Innenfor planområdet er det et eldre gårdstun som utgjøres av et våningshus, en driftsbygning/løe og to mindre uthus. Øst for tunet er det en rest av et jordbrukslandskap og en veg som fører til en enebolig.

5.1 Våningshus, løe og uthus, Råtræet 12, gnr. 119 bnr. 991 og 4.

Innenfor planområdet er det et eldre gårdstun med våningshus, en driftsbygning/løe og to mindre uthus. Bygningenes alder er udokumentert i matrikkelen. Etter opplysninger fra Byantikvaren ble innmarken på gården Rå utskiftet i 1873, ifølge «Bygdebok for Fana bind 4, gards- og ættesoge», så bygningene er trolig oppført etter 1873.

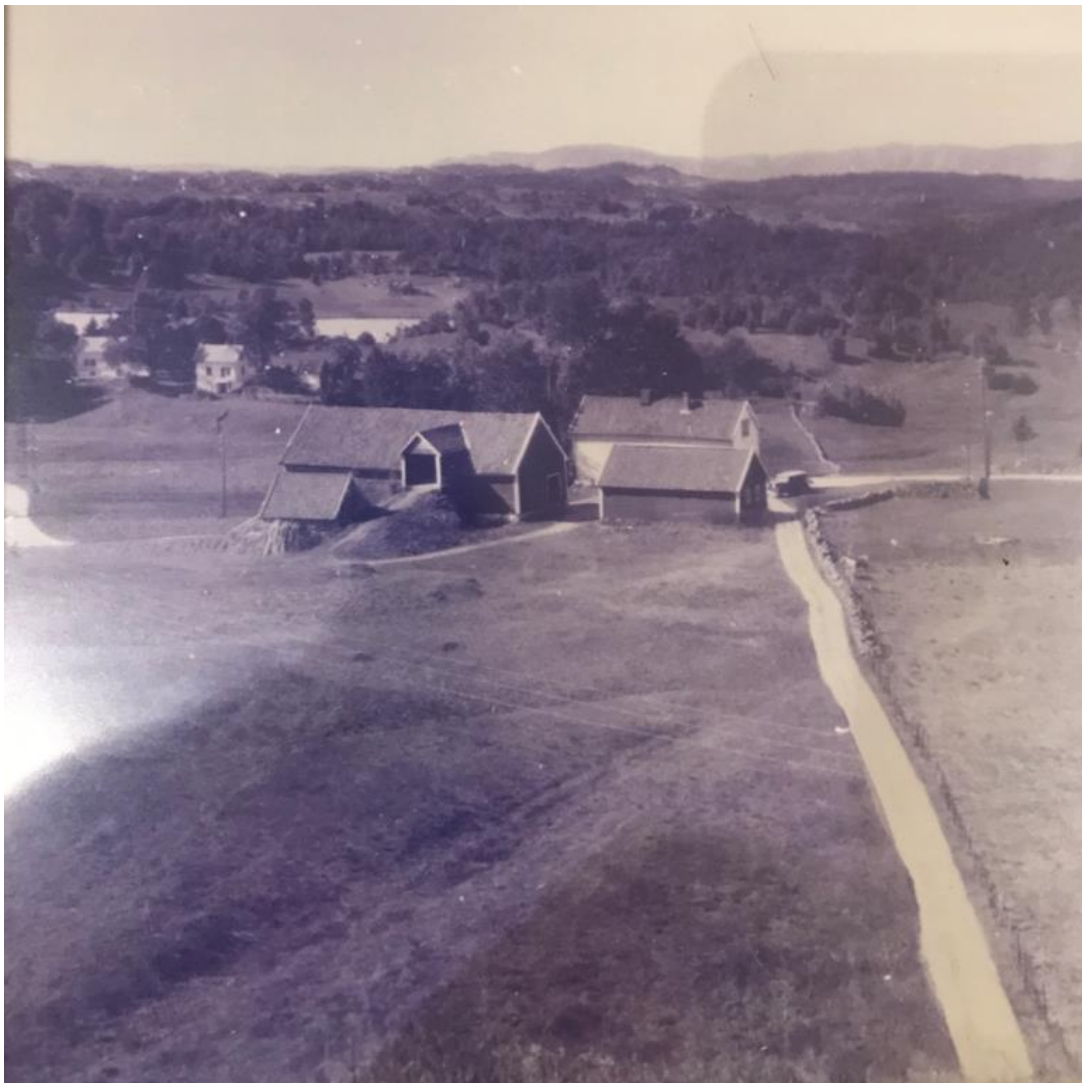
Figur 16 - Gården til Lars Rå, våningshus ferdig oppført 1948 på dagens lokalisering. Kilde: Privat

Det opprinnelige våningshuset på gården var i sin tid i så dårlig forfatning at det ble erstattet med et nytt våningshus som sto ferdig i 1948. Det nye våningshuset ble oppført et annet sted på tomten enn det opprinnelige, og huset skiller seg vesentlig fra øvrige tradisjonelle våningshus på de gamle gårdene i Fana. De to ulike lokalitetene for våningshus framgår av bilder nedenfor. Våningshuset er på to etasjer med kjeller, har skifertak, ark på sørsiden og takopplett på nordsiden. Det har også tilbygg på nordsiden.

Figur 18 viser gården med det opprinnelige våningshuset, før 1948 og bilde i figur 16 viser gården fra 1950/60-tallet. Topografien i området før 1948 var en annen enn den vi ser i dag. Det som i dag er Grimseidvegen lå på tilnærmet samme kotehøyde som gården, og gårdshuset lå på vestsiden av løen.

Figur 17 - Lokalisering av våningshus før og etter 1948

Figur 18 - Gården til Lars Rå, våningshus før 1948, lokalisert nedenfor løe mot dagens Grimseidvegen. Kilde: Privat

Både løe og våningshus har fått mindre tilbygg etter 1951, og våningshuset har gjennomgått fasadeendringer. Våningshuset fra 1948 har et tilbygg fra 1987, og vinduene i hele huset er skiftet ut fra de opprinnelige smårutete vinduene fra oppføringstid. Uthuset nærmest løen er bygget før 1951 og det andre er kommet til senere.

Figur 19 - Dagens Våningshus sett fra øst mot vest

Figur 20 – Våningshuset med løen bak

5.2 Råtræet 6, gnr. 119 bnr. 992.

Nord i planområdet ligger det en enebolig. Boligen er bygget i 1974.

Boligen er forutsatt revet i planforslaget.

Figur 21 - Enebolig øst i planområdet. Kilde: Google Maps

5.3 Idrettsbygninger, Grimseidvegen, gnr. 119, bnr. 35.

Ved busstoppet nordvest i planområdet ligger klubbhuset til BFG Bergen Løpeklubb. Klubbhuset er bygget i 1990 med en etasje, liggende trepanel og saltak. Klubben er Bergens eneste rene løpeklubb og spesialiserer seg på de lange løpsøvelsene utenfor bane. De viktigste øvelsene er 10 km, halvmaraton, maraton, ultraløp (over 50 km), terrengløp og motbakkeløp.

Rett sør for klubbhuset er det en mindre bygning/skur/anneks bygget i 2005. Den er bygget i tre med liggende panel og saltak.

Lenger øst er det en garderobe fra 2018 som er godkjent for riving, og et pumpehus.

Figur 22 Klubbhuset til Fana løpeklubb, garderobe til løpeklubben og pumpehus nordvest i planområdet

Figur 23 - Anneks/skur sør for løpeklubben. Kilde: Multiconsult.

6 Avslutning

Byantikvaren har i e-post datert 04.09.2020 gitt innspill til veiledningsmøte for prosjektet. De uttaler blant annet at de kan stille seg bak et forslag om utbygging av Råtræet som en del av fortettingsstrategien, men med den klare forutsetning at en slik utbygging i all hovedsak finner sted nordøst for tunet på den opprinnelige landbrukseiendommen, og at tunet struktur av både våningshus, løe/driftsbygning og gårdsveist blir bevart som de elementene i tundannelsen. Byantikvarens anbefaling synes å bygge på en oppfatning om at tunet med dagens løe, våningshus og gårdsvei representerer en opprinnelig struktur på gården, men historisk materiale viser at dagens struktur først kom til da nytt våningshus ble bygget i 1948.

Mulighetsstudiet forutsetter dermed riving av våningshus og to uthus, mens løen blir bevart som historiefortellende element. Løen videreføres med funksjon som felleshus og leiligheter i prosjektet og vil med dette få nytt liv som en integrert del av ny bebyggelse på tomten.

7 Kilder

Byggesaksarkivet, Bergen kommune

Larsen, Jacob T. 2001, *Fana bygdebok. 4. Gards- og ættesoge*, Fana Bygdeboknemd.

Nettsteder

askeladden.ra.no <https://askeladden.ra.no/Askeladden>

bergenskart.no <http://www.bergenskart.no/bergen>

Bergen byleksikon <http://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon>

marcus.uib.no <http://marcus.uib.no/home>

1881 <https://kart.1881.no>

Vedlegg

Rapport 75 2022 fra Vestland fylkeskommune om Kulturhistoriske registreringer